

ПОБЈЕДА

PRVA BANKA CG
OSNOVANA 1901
ISKUSTVO ZA NOVO VRIJEME

Име говори

31. decembar 2022, 1. i 2. januar 2023. | Podgorica, Crna Gora | Godina LXXIX/Broj 20515 | Prvi broj izašao je 24. oktobra 1944. u Nikšiću | pobjeda.me | Cijena 0,70 eura

NE/RATU U UKRAJINI NI/ВІЙНИ В УКРАЇНІ HET/ВОЙНЕ В УКРАЇНІ NO/TO THE WAR IN UKRAINE

JOVANA MUGOSA

Kako smo proćerdali 2022.

Godina nade, izdaje i razočaranja

STR. 2.13.

POBJEDA ISTRAŽUJE: Kako je formiran lanac državnog šverca duvana, od zapljene cigareta, uvoza kontejnera famoznih „čša“, sve do lažnog uništavanja kontingenata - milioni eura završili u privatnim džepovima

Tajne duvanskog dima: Rade Milošević i ekipa „moćnih zaštitnika“

STR.
12.113.

Kolekcija umjetnosti nesvrstanih zemalja broji 800 eksponata iz 56 nesvrstanih država, kao i iz zemalja u razvoju

Umjetnost koja je nadživjela burne podjele Hladnog rata

STR.
22.123.

Za praznični broj Pobjede govore

Predsjednik države
Milo Đukanović

Niko nas bolje ne zna od nas samih

STR. 4.15.

Guverner Centralne banke Radoje Žugić

Smanjenje rashoda i povećanje prihoda jedino rješenje za obuzdavanje deficita i javnog duga

STR. 10.111.

Ambasador Ukrajine u Crnoj Gori
Oleh Herasimenko

Putin je grubo potcijenio otpornost i hrabrost Ukrajincima, ali i jedinstvo NATO-a

STR.
8.19.

Lider „Evrope sad“ Miloško Spajić

Gradani nagradili konkretna djela i naše rezultate

STR. 7.

Marko Špadijer, novinar i publicista

Crna Gora se guši u tamjanu čiji dim prijeti da zamagli put ka EU

STR. 17.

Sintiju Đoković je prije pet godina ljubav dovela iz Ruande u Crnu Goru

Iz zemlje hiljadu brda do planina koje oduzimaju dah

STR. 26.127.

Bojan Dubljević, najbolji crnogorski košarkaš u inostranstvu

Crna Gora ne zavisi od mene ni od bilo kojeg pojedinca

STR. 32.133.

Naredni broj Pobjede izlazi 3. januara 2023.

9 770350 437009

INTERVJU: Guverner Centralne banke Radoje Žugić

Smanjenje rashoda i povećanje prihoda jedino rješenje za obuzdavanje deficita i javnog duga

PODGORICA - Obuzdavanje budžetskog deficita i otplata javnog duga, posebno u uslovima visokih kamatnih stopa, najveći su izazovi za crnogorsku ekonomiju ne samo u narednoj godini, već u srednjem roku. Jedino rješenje je fiskalna konsolidacija, koja bi podrazumijevala smanjenje rashoda i povećanje prihoda, uz prateće strukturne reforme, kazao je u intervjuu Pobjedi guverner Centralne banke (CBCG) Radoje Žugić.

On je istakao da u vrhovnoj monetarnoj instituciji dijele stav MMF-a da je potrebno ubrzati tempo fiskalnog prilagođavanja i suzbiti praksu kreiranja nove potrošnje bez prethodne analize uticaja na fiskalnu održivost.

- Treba osmisliti inicijative za povećanje budžetskih prihoda kojima bi se mogli kompenzovati negativni efekti ranije usvojenih mjera koje su redukovale prihodnu stranu budžeta, čime bi se doprinijelo optimizaciji fiskalnog prostora i smanjenju javnog duga - ocijenio je Žugić.

POBJEDA: Šta je glavni zaključak nedavnih sastanaka sa MMF-om? U slučaju da dođe do aranžmana sa tom institucijom, vjerujete li da će neminovno biti smanjene plate i penzije?

ŽUGIĆ: CBCG smatra da treba razmotriti aranžman sa MMF-om, posebno u uslovima visokog deficita i suočavanja sa teškoćama u obezbjeđivanju sredstava za njegovo finansiranje. Uobičajeno je da program sa MMF-om sadrži niz mjera strukturnog i finansijskog prilagođavanja domaćih politika. Ukoliko do aranžmana dođe, za očekivati je da akcenat bude na strukturnim reformama kako bi se liječile dugoročne ranjivosti, kao i na smanjenje neproduktivnog trošenja. U slučaju da ove mjere daju rezultate i bude uspostavljena adekvatna fiskalna ravnoteža, vjerujem da se smanjenje plata i penzija ne bi postavljalo kao uslov.

POBJEDA: Za nama je 2022. godina, a i Vaš šestogodišnji mandat. Jeste li zadovoljni ovogodišnjim rezultatima i onim što ste postigli tokom mandata?

ŽUGIĆ: Uprkos izazovima koji su obilježili prethodni šestogodišnji period, tokom

Radoje Žugić

Žugić je ocijenio da bi usvajanje izmjena Zakona o CBCG moglo ugroziti njenu nezavisnost i da je zadovoljan onim što je postigao u prethodnih šest godina, dok je odbacio kritike na račun kvaliteta supervizije i njegovog rada kao guvernera

kojih sam obavljao funkciju guvernera, izuzetno sam zadovoljan rezultatima rada CBCG. Istovremeno sam počeštvovan što sam bio u prilici da budem na čelu snažne i reputabilne institucije i da radim sa kvalitetnim, stručnim i posvećenim saradnicima.

Zahvaljujući zajedničkim naporima regulatora i poslovnih banaka, danas bankarski sektor predstavlja najzdraviji dio crnogorske ekonomije. Ovo potvrđuju pokazatelji poslovanja banaka, od kojih neki bilježe istorijski najpovoljnije vrijednosti. U prvih jedanaest mjeseci ove godine ostvaren je rast ključnih bilansnih pozicija u jednogodišnjem periodu, i to aktive 17,5 odsto, kapitala pet odsto, kredita šest odsto i depozita 21,2 odsto. I u izvještajima međunarodnih institucija, bankarski sektor Crne Gore ocijenjen je kao stabilan, otporan i adekvatno kapitalizovan.

POBJEDA: Kako to što vam je prije više od dva mjeseca istekao mandat utiče na rad CBCG i kada očekujete da će se Skupština izjasniti o prijedlogu predsjednika države da vam se dodijeli novi mandat za guvernera?

ŽUGIĆ: Činjenica da mi je mandat nedavno istekao ne mijenja odnos koji imam

prema povjerenom poslu, te ga obavljam u punom kapacitetu, kako je to zakonom propisano.

POBJEDA: U javnosti se dosta spekulisalo o tome imate li pravo na treći mandat. Molim Vas da pojasnite Vaš stav po tom pitanju.

ŽUGIĆ: Nema zakonskih smetnji da ponovo budem imenovan za guvernera. Zakon o CBCG propisuje da guverner „može biti imenovan najviše dva puta uzastopno“. Podsjetiću da sam prije ovog mandata obavljao funkciju savjetnika predsjednika Vlade Crne Gore.

POBJEDA: Na koji način bi usvajanje predloženih izmjena Zakona o CBCG, kojima se uklanja dvostru-

ki veto pri izboru guvernera, moglo uticati na nezavisnost i stabilnost vrhovne monetarne institucije?

ŽUGIĆ: Postojeće zakonsko rješenje, prema kojem Skupština imenuje guvernera, na prijedlog predsjednika države, omogućava transparentnu institucionalnu podjelu vlasti. Ovakva procedura izbora guvernera u skladu je i sa međunarodnom najboljom praksom, što je nedavno izjavio i šef Misije MMF-a u Crnoj Gori. Izmjena ovakvog rješenja mogla bi ugroziti nezavisnost CBCG, a ona je ključna za kredibilitet i stabilnost finansijskog sistema.

POBJEDA: Kakav je Vaš stav po pitanju afere i loših poslovnih odluka koje vam se pripisuju?

ŽUGIĆ: Određeni pojedinci i mediji se, iz njima poznatih razloga, koriste neistinama kako bi se diskreditovali odličan rad CBCG i mene, kao guvernera. Nasuprot paušalnim i malicioznim ocje-

nama pojedinaca stoje čvrsti i nepobitni argumenti koji govore o našem radu. Ovdje mislim na izuzetno pozitivne pokazatelje poslovanja banaka i afirmativne ocjene nezavisnih međunarodnih institucija - Evropske komisije, Evropske centralne banke, MMF-a... U posljednjem izvještaju MMF-a je istaknuto da je „finansijski sektor ostao u velikoj mjeri otporan na poremećaje izazvane pandemijom, sa snažnim baferima kapitala i likvidnosti na nivou sistema“.

Ovom ocjenom, kao i rezultatima sprovedene procjene kvaliteta aktive banaka (AQR), koji su potvrdili stabilnost domaćeg bankarskog sektora, te njegovu adekvatnu kapitalnu poziciju i zadovoljavajući kvalitet aktive, afirmisan je moj i rad institucije na čijem sam čelu.

POBJEDA: Kako odgovarate na kritike da je sporan kvalitet supervizije CBCG, te da je jedan od

dokaza propusta to što niste otkrili višemilionske pronevjere u CKB-u, već je to uradila interna kontrola banke?

ŽUGIĆ: Nijesu mi poznate kritike na rad supervizije, a da su došle sa bilo koje od relevantnih domaćih ili međunarodnih adresa. Smatram da je rad supervizije izuzetno kvalitetan i da je, u velikoj mjeri, doprinio ostvarenim rezultatima.

Supervizija CBCG, čiji su kapaciteti značajno unaprijeđeni tokom prethodnih godina, uspješno je sprovedla postupke uvođenja privremene uprave u dvije banke čije poslovanje nije bilo održivo. Supervizija je, takođe, bila nosilac pripreme i implementacije inoviranog regulatornog okvira, uključujući novi Zakon o kreditnim institucijama i više od 20 podzakonskih akata za njegovu primjenu. Od strane supervizije koordinisan je i prvi put sproveden pomenuti proces provjere kvaliteta aktive svih banaka u Crnoj Gori, koji je bio izuzetno zahtjevan, posebno u uslovima pandemije i paralelnog procesa spajanja banaka. Poseban izazov za rad supervizije je bila pandemija, u smislu osmišljavanja, preduzimanja i implementacije adekvatnih i pravovremenih mjera u cilju ublažavanja negativnih efekata na stanovništvo, privredu i same banke. Ocjene da CBCG nije otkrila višemilionsku pronevjeru u CKB banci posljedica su nepoznavanja suštine rada supervizije banaka. Naime, kroz vršenje supervizorske funkcije, CBCG ocjenjuje uskla-

Bankarski sistem otporan i stabilan

POBJEDA: Jeste li tokom ovogodišnjih kontrola primijetili neku ranjivost kod domaćih banaka? Ukoliko jeste, o čemu je riječ?

ŽUGIĆ: Crnogorski bankarski sistem je otporan i stabilan, a karakteriše ga visoka likvidnost i adekvatna kapitalizovanost. Uz to, banke su nastavile da obezbjeđuju neophodne pretpostavke za dalji rast domaće ekonomije. Trenutni izazov sa kojim se suočava naša privreda, a time i banke su direktne i indirektno posljedice rata u Ukrajini. Ovaj sukob je, u sadejstvu sa drugim faktorima, snažno uticao na korekcije cijena

značajnog broja hartija od vrijednosti na međunarodnim tržištima. Ta se korekcija odražavala na tržišne vrijednosti hartija u portfolijima naših banaka, što je negativno uticalo na kapital držalaca tih hartija od vrijednosti. Adekvatne i pravovremene mjere CBCG, kao i aktivnosti banaka, amortizovale su taj negativan uticaj. Na kraju novembra 2022. kapital banaka na agregatnom nivou iznosi 651 milion eura, što je, u odnosu na kraj 2021. godine rast od 7,56 odsto, pri čemu koeficijent adekvatnosti kapitala iznosi 18,43 odsto, što je značajno iznad regulatorno propisanog minimuma.

Kamate će blago rasti

POBJEDA: Kakvo kretanje kamatnih stopa očekujete u 2023. godini? Je li opravdan strah od sve skupljeg zaduživanja građana i privrede?

ZUGIĆ: Globalnu ekonomsku situaciju karakteriše veliki broj rizika koji imaju uticaj na formiranje kamatnih stopa. Rat u Ukrajini i generalno povećanje geopolitičkih tenzija, koje uzrokuju negativno makroekonomsko okruženje, inflaciju i ugrožene lance snabdjevanja, kao i povećanje kamatnih stopa od strane vodećih centralnih banaka utiču na rast cijene kapitala na međunarodnom tržištu, što se prelijeva i na domaću ekonomiju. Imajući ovo u vidu, očekujem blagi i umjereni rast kamatnih stopa tokom 2023. godine, koji, očekujem, neće ugroziti finansijsku stabilnost i održivost bankarskog sektora, kao ni pojedinačnih klijenata.

Nema zakonskih smetnji da ponovo budem imenovan za guvernera. Zakon o CBCG propisuje da guverner „može biti imenovan najviše dva puta uzastopno“. Podsjetiti da sam prije ovog mandata obavljao funkciju savjetnika predsjednika Vlade Crne Gore

denost poslovanja banke sa propisima, njenu izloženost rizicima i adekvatnost uspostavljenog sistema upravljanja rizicima, sve u cilju osiguranja da banka posjeduje kapital koji odgovara njenom rizičnom profilu. Supervizija, između ostalog, ocenjuje i da li je u banci uspostavljen adekvatan sistem internih kontrola. Kontrolom nad CKB utvrđeno je da su navedene pronevje, u najvećoj mjeri, posljedica nesprovođenja ili neadekvatnog sprovođenja propisanih internih kontrola, što nije moglo biti uočeno kroz izvještaje koji su predmet pregleda supervizije. Važno je istaći da pronevjera nije uticala na kapitalnu poziciju CKB banke, koja je u cjelosti ostala nenarušena, što je obezbijedilo stabilnost poslovanja, kao i da je nadoknađena svaka utvrđena šteta koja je pričinjena klijentima.

Bojana DESPOTOVIĆ

ANALIZA TURISTIČKE SEZONE: Prof. dr Rade Ratković tvrdi da se godinama brka doprinos turizma sa realnim prihodima

Prihod od turizma pola milijarde, sezonu završili sa 50 miliona u minusu

PODGORICA - Nadležni u vlasti govore o milijardi prihoda od turizma i već godinama se za taj novac govori kao o zaradi države. To je, u stvari, zarada svih privrednih i neprivrednih djelatnosti u turizmu, zajedno sa porezima i doprinosima koji idu u budžet.

Sve ocjene i brojke koje zvaničnici iznose su paušalne. Stvarnih podataka nema, jer nema ni evidencije o turističkim kapacitetima sa kojima država raspolaže. Ne postoji zvanična metodologija praćenja turista i naplate boravišne takse. Kako je Pobjedi objasnio dekan Fakulteta za biznis i turizam iz Budve prof. dr **Rade Ratković**, duže od decenije se procjena doprinosa turizma ekonomiji Crne Gore brka sa prihodima od turističkog sektora. Naglašava da se radi o proknjiženim prihodima svih turističkih preduzeća u Crnoj Gori koji pripadaju tim preduzećima, a da državi pripada PDV, porezi i doprinosi na plate, dobit, imovinu...

INFLACIJA „SMANJILA“ PRIHODE

Zbog nastupajuće inflacije ove i prethodnih godina, prihodi iz ove i 2019. mogu se porediti samo ako se umanje za 30 odsto. On podsjeća da prema računovodstvenoj metodologiji (računovodstveno objektiviran prihod sektora smještaja i prehrane) prihod turizma je bio oko 500 miliona eura, a gubitak oko 50 miliona 2021. godine, nakon što su izvršena plaćanja svih obaveza davalaca turističkih usluga, poput energije, poreza, amortizacije, komunalnih dažbina... - Ove godine i prihodi i gubici će, vjerovatno, biti nominalno povećani, ali realno, zbog visoke inflacije, manji. To ćemo znati tek sredinom trećeg kvartala iduće godine. Prihod je, dakle, proknjiženi prihodi svih turističkih preduzeća u Crnoj Gori koji pripadaju tim preduzećima, a državi pripada PDV, porezi i doprinosi na plate, dobit, imovinu... Turisti troše i u drugim djelatnostima - lokalnom saobraćaju, maloprodaji van turističkih objekata, kulturi..., ali ti prihodi pripadaju djelatnostima u kojima su ostvareni i pune njihove bilanse - objašnjava Ratković. On potvrđuje da značajan dio tih prihoda donose turisti i to je doprinos turista rastu prihoda u drugim djelatnostima, zbog čega su turisti kupci roba i usluga ne samo turističke

Prihodi od sezone su proknjiženi prihodi svih turističkih preduzeća koji pripadaju njima, a državi pripada PDV, porezi i doprinosi na plate, dobit, imovinu...

INFLACIJA UTICALA I NA TURIZAM: Turisti na plaži u Budvi

Informacioni sistem u turizmu površan

Što se tiče našeg informacionog sistema u turizmu koji je veoma bitan, **Ratković** smatra da nije egzaktan i holistički, tako da sa zakašnjenjem od jednog mjeseca imamo na Monstatu informacije o turističkom prometu u kolektivnom smještaju. - Podatke o turističkom prometu u privatnom smještaju zvanična statistika u posljednjih nekoliko godina ne objavljuje zbog njihove nepotpunosti i netačnosti. Lokalne turističke organizacije taj promet procjenjuju, pa statistika te podatke objavljuje tek u januaru ili februaru za prethodnu godinu - objašnjava Ratković.

Rade Ratković

privrede, već i drugih privrednih i neprivrednih djelatnosti, u čemu je širi doprinos turizma rastu ekonomije i blagostanju društva.

On tvrdi da protekle sezonu karakteriše neblagovremena i nepotpuna priprema.

- Ona nije pripremana prema posljednjem marketing planu iz 2019. godine, ni je taj plan apdejtovan shodno pandemijskom ili postpandemijskom vremenu. Jednostavno je ignorisan kao nasljeđe prethodne vlasti. Posebno zabrinjava odsustvo pripreme turizma za organizovani turistički promet iz najjačih evropskih emitivnih izvora, bez čega nema duge sezone i rentabilnog poslovanja - naglašava Ratković.

Turistički promet u kolektivnom smještaju, kako naglašava, dostiže 91,85 odsto prometa iz 2019. godine, a u odnosu na 2021. godinu veći je za 58 odsto.

- Ako je suditi prema naplati boravišne takse krajem decembra, onda je kolektivni smještaj na nivou godine dostigao oko 80 odsto ostvarenja iz 2019.

godine, a ukupan smještaj oko 88 odsto - kaže Ratković.

STRUKTURA GOSTIJU

Što se tiče gostiju, oni su po statistici, kako je naglasio, pretežno, tj. 42 odsto iz zemalja bivše Jugoslavije, što je nedovoljno za održivo poslovanje našeg turističkog sektora.

- Oko 58 odsto ostvarenog prometa je sa tržišta: Srbije 20,12 odsto, Crne Gore, 11,94 odsto, Njemačke 8,28 odsto, BiH 6,27 odsto, Francuske 5,71 odsto i Velike Britanije 5,47 odsto. U tome tri zemlje regiona (Crna Gora, Srbija i BiH) učestvuju sa 38,33 odsto, a sa ostalim zemljama regiona (bivše Jugoslavije) 41,81 odsto. Ovakva dinamika i struktura turističkog prometa ne daje osnova za održivo poslovanje turističkog sektora, posebno u ekonomskoj (sigurni gubici) i društvenoj (niske plate i sezonsko zapošljavanje) dimenziji - kaže Ratković.

Kao i drugim djelatnostima inflacija je ove godine uticala i na turizam pa su tako, po njegovim riječima, prihodi od nje go-

dine i 2019. godine nijesu isti.

- Paritet kupovne snage eura se mijenja pod uticajem inflacije, tako da euro 2019. godine vrijedi znatno više nego euro 2022. godine u kojoj se kod nas očekuje inflacija od oko 20 odsto. Na to se nadovezuje i inflacija iz prethodne dvije godine, tako da nominalni prihod današnjih 100 eura može biti ekvivalentan prihodu od 70 eura 2019. godine. To treba imati u vidu kod svih ekonomskih analiza turizma, kao i ostalih djelatnosti - smatra Ratković.

ZAOSTAJEMO ZA KONKURENCIJOM

Što se tiče našeg turizma, ističe da smo u velikom zaostatku u odnosu na konkurenciju, posebno mediteranskih zemalja. - Imamo daleko najlošiju strukturu smještajnih kapaciteta (učesće hotela i sličnih objekata ispod 10 odsto, a prosjek u zemljama Mediterana je oko 50 odsto), enormno učesće sekundarnog smještaja, nedostatak kampova i drugih vanhotelskih osnovnih smještajnih kapaciteta, kao i ne-

razvijenost turističke infrastrukture i dodatnih turističkih sadržaja - objašnjava Ratković. Napominje da smo prije 1990. godine bili rame uz rame sa Hrvatskom koja je sada uspješna turistička priča za kojom zaostajemo više decenija.

- Posebno zaostajemo u strukturi turističke tražnje, de mediteranski turizam naslonjen na najvažnije emitivne izvore Evrope (Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Skandinavske zemlje, Francuska...), a kod nas region, a prije kovida-19 još Rusija i Ukrajina, a sada ni jedni ni drugi, iako smo i sa njima decenijama imali hronične gubitke u turističkom sektoru - kazao je Ratković i dodao da smo u tranziciji kvalitativno i kvantitativno imali veliku ekspanziju restoranskog sektora, ali o tome nemamo podataka u zvaničnoj statistici.

Što se tiče promocije, kaže da je u Marketing planu sadržana dobra strategija promocije, uključujući i digitalnu, ali se ta strategija kod nas nedovoljno implementira.

- Nijesmo ni počeli da radimo na reformi destinacijskog menadžmenta po modelu DMO i javno-privatnog partnerstva, bez čega nema dobre i uspješne promocije. Sajmovi su i dalje važni, ali se njihova uloga i arhitektura promijenila. Digitalno se promocija vrši cijelu godinu, a sajmovi dođu kao dobar način promovisanja turističke destinacije na moderan i digitalizovan način - mišljenja je dr Ratković.

SKI TURIZAM

Što se zimske sezone, smatra da nam je globalno otopljava-nje velika prijetnja.

- Čuo sam brojna mišljenja da ne smijemo više u zimskim ski-centrima biti zavisni od snijega. To je isto kao da kažemo da u kupališnom turizmu ne smijemo više zavisiti od čistog i toplog mora i pješčanih plaža. Moramo konačno shvatiti da je fenomen globalnog otopljavaanja velika prijetnja za ski-turizam i da on kod nas ne može biti prioritet. Za nas je mnogo važniji tematski turizam, a posebno agroturizam, koji je u uzlaznom trendu turističke tražnje, a mi imamo prirodne potencijale da u ovoj vrsti turizma zauzmemo jednu od leaderskih pozicija na Mediteranu - poručuje Ratković.

Smatra da treba obnoviti sela, ruralnu ekonomiju i izgraditi potrebnu turističku infrastrukturu, pa ćemo dobiti du-gu turističku sezonu, kretanje ka cjelogodišnjem turizmu u središnjem i sjevernom dijelu naše države.

- Ta vrsta turizma ne traži prevelika ulaganja, ima veliku moć apsorpcije radne snage, a proizvodi ekonomski i socijalnu sinergiju ruralne poljoprivrede i turizma i praktično cjelogodišnju radnu sezonu simbiozom turizma i poljoprivrede - zaključuje dr Rade Ratković. **N. KOVAČEVIĆ**